

STORM ÖVER MARIENLYST

Av sekr. LENA NORBERG

I ett stort upplagt specialnummer har den norska konservativa kulturtidskriften Minerva riktat allvarlig kritik mot den norska radio/TV för den politiska slagsida — åt radikalt håll — som råder inom medarbetarstaben. Sekreterare Lena Norberg refererar här Minervas undersökningar, och framhåller att diskussionen på sikt kan få nordiska följdverkningar. Tidskriften drar nämligen konklusionen att fri konkurrens i etern troligen är bästa sättet att ge väljarna valfrihet och samtidigt stimulera producenterna till att göra bättre program. Skulle de norska borgerliga göra gemensam sak med sina meningsfränder i Danmark och Sverige ökas avsevärt möjligheterna att få konkurrens i etern till stånd.

Det är ofta man med beklagande får konstatera att förbindelserna över Kölen fungerar dåligt. Av den ofta mycket intressanta norska kulturella och politiska debatten når oss bara ekon av en Mykle-, en Miller-, en "Uden en trå"-skandal. Så har man också från svenskt håll undgått att notera en diskussion, som förmodligen kommer att få nordiska konsekvenser: frågan om objektiviteten i NRK — Norges Riksringkastning.

Det har alltså stormat kring Marienlyst, den norska radions hemvist. Ett av de tyngst vägande inläggen i diskussionen har presenterats av Minerva, den kvalificerade konservativa kulturtidskriften med Lars Roar Langslet som redaktör, som i ett stort specialnummer behandlat radio/TV utifrån de flesta aspekter, estetiska såväl som politiska.

Radikal slagsida

Helt naturligt har två artiklar om den politiska hemvisten för radions medarbetare väckt den största uppmärksamheten. Vem släpps fram i etern, har två universitetsstuderande frågat sig och systematiskt gått igenom medarbetarna inom tre pro-

gramavdelningar: "Lördagskåserier", "Dagens bok" och samtals- och diskussionsprogram. Personerna har uppdelats i "radikaler" — socialdemokrater och den borgerliga vänstern — "konservativa" och "obestämbara". Det är givet att en sådan klassificering blir relativt godtycklig, men minervaskribenterna har "hellre friat än fällt" och fört tveksamma fall till den neutrala gruppen. Trots att man sålunda fått en tämligen stor politiskt ointressant grupp blir resultatet ganska anmärkningsvärt. Av de politiska "lördagskåserierna" (ca $\frac{2}{3}$ eller 24 stycken) karaktäriseras 19 som radikaler och bara fem som konservativa. Samma politiska färg dominerar bland programledarna för samtals- och diskussionsprogrammen: under undersökningsperioden på ett halvår sändes in allo 28 sådana program och bland programledarna kunde 19 klassificeras som radikala och bara två som konservativa. En restpost på sju personer var politiskt obestämbär.

Politiska recensioner

I sin tolkning av recensionsverksamheten har Minerva intresserat sig för såväl anmälare som de presenterade böckerna. Det är naturligt att en programserie av typ "Dagens bok" kommer att famna ett betydligt större område än det politiska, och materialet visar också att var tredje recensent var politiskt obestämbär. Studerade man

emellertid de 26 klart politiska böckerna återfann man mönstret från debattprogrammen: 19 anmälare var radikala, två konservativa och fem "övriga".

Det är uppenbart att en undersökning av detta slag inte går fri från kritik vad metod beträffar. Indelningen i "radikaler" och "konservativa" klingar onekligen polemiskt i svenska öron, speciellt som "radikal" är ett ord med positiv värdeladdning för en stor grupp av våra liberala skribenter. Minervas indelning innebär emellertid bara att man drar en gräns mellan å ena sidan socialister och "Dagblads-venstre" — en relativt klart avgränsad grupp som här ansetts ha mest gemensamt med vänstergrupperna — och å andra sidan borgerliga i övrigt. Ännu en invändning kan göras mot bokprogramundersökningen: en viss slagsida är här oundviklig med tanke på att det radikala förlaget Pax under det senaste året utgett ett stort antal mycket debatterade skrifter. Det måste dock anses diskutabelt att NRK inte bara ger radikala författare möjlighet att recensera sina meningsfränder, utan att man dessutom låtit vissa Pax-medarbetare anmäla andra Pax-böcker. Slutligen kan man säga att en undersökning av programledares och kåsörers politiska hemvist inte säger något om programmets utformning, men då Minerva avsiktligt valt program med dels hög lyssnarfrekvens, dels utpräglad "tyckar"-

karaktär måste skevheten i medarbetarurvalet betecknas som olycklig.

Den radikala "idyllen"

När det gäller radions medarbetarstab i stort är den stora massan "älskvärda och duktiga, men i fråga om politisk inställning fullständigt bestämbara", konstaterar fil. mag. Tore Lindbekk i en betraktelse över den "radikala idyllen på Marienlyst". Ser man till de nyanställdas tidigare arbetsplats, finner man att såväl den socialistiska som den borgerliga och oavhängiga pressen fått bidra med medarbetare. Ändå är det allmänt känt att ca 15—20 man inom NRK:s programavdelningar öppet engagerat sig i arbeiderpartiets politiska verksamhet, medan ingen på motsvarande sätt associeras med ett borgerligt parti.

Orsaken till denna slagsida finner Lindbekk inte i en medveten anställningspolitik utan i ett rekryteringssystem, som successivt utvecklats under 1950-talet. För det första vänder sig ofta NRK-medarbetare inofficiellt till personer inom sin bekantskapskrets med tips om tjänster som skall tillsättas; ett system som passar utmärkt för näringsliv och organisationer men som onekligen är en smula diskutabelt för ett monopolföretag med halvofficiell ställning. Metoden leder alltså till att en politisk slagsida inom producentkåren efter

hand accentueras. För det andra har personer med försänkningar på Marienlyst stora möjligheter att meritera sig för tjänster genom att "praktisera" på vikariat, som inte behöver utannonseras utan ofta går till bekantas bekanta.

Gärna idéer av skilda slag

På samma sätt som den svenska radioledningen, har den norska vissa objektivitetsregler, som den måste följa. Lindbekk tror inte heller att medarbetarna nonchalerar reglerna. Den fara han anar ligger snarare i att de inte kan förutse de politiska motsättningar, som kan komma att uppstå, det vill säga, problemet är inte vilka ställningstaganden NRK kan rekommendera utan de underliggande värdepremisser som präglar programmen. Boten ligger dock inte i en skärpning av objektivitetsreglerna. Personligt engagemang från en programproducents sida är en tillgång och inte en belastning. En helt neutral radioverksamhet vore ointressant. Snarare bör engagemanget utnyttjas, brytas mot andra synpunkter, så att en tidsmedveten, stimulerande programverksamhet kan uppstå. Men skall man uppnå det målet måste den idylliska "oss-vänner-emellan"-miljön utbytas mot en mer spänningsfylld, där människor med idéer och åsikter ingalunda är bannlysta men väl rekryterade från så många grupper och miljöer som möjligt.

Attack mot monopolet

Ur svensk synvinkel är det emellertid inte Minervas undersökningar, som har det största intresset, utan de slutsatser som tidskriften lägger fram i en kommentar: ett klart ställningstagande för monopolets avskaffande. Väljarna måste ges möjlighet att välja mellan flera program, och en konkurrens mellan NRK och privata bolag skulle förmodligen stimulera samtliga parter till att producera bättre program. Detta är ett anmärkningsvärt öppet språk i den norska debatten, där de flesta politiker undvikit att ta ställning i den ömtåliga monopolfrågan. Det är troligt att Minervas undersökningar och slutsatser kommer att tas upp av åtskilliga borgerliga politiker under den radio/TV-diskussion som är att vänta under våren.

Liksom Sveriges Radio/TV i Sverige har NRK i Norge "monopol" i etern. Under hösten 1965 kringgick Färgrådet (informationsrådet för färgbranschen) bestämmelserna genom att på försök sända TV-sändningar över nät på ungefär samma

sätt som vissa varuhus i Stockholm. Framgången blev så stor att man för ett år sedan skapade ett kommersiellt tråd-TV-företag. Tittarnas förtjusning var emellertid större än myndigheternas och under våren tillsatte ecklesiastikministern en utredning som skulle studera reklamfinansiering av sändningarna och de juridiska aspekterna på privata tråd-TV-sändningar. Ett betänkande är att vänta under en nära framtid, och då torde frågan om monopolets vara eller icke vara komma i förgrunden. Från borgerligt håll har man antytt intresse för en förutsättningslös diskussion, och därmed förefaller det inte otroligt att de borgerliga partierna på sikt kan förena sig med sina meningsfränder i Danmark och Sverige i deras engagemang för konkurrens i etern. Med tanke på att monopolets försvarare alltid kunnat visa på behovet av en gemensam nordisk linje — som man inte trott skulle kunna skapas för fri konkurrens — kan den norska debatten komma att få stor betydelse för utvecklingen i Danmark och Sverige.